आवृत्ती - १

मतदान दिवसाच्या शेवटच्या ७२ तासांसाठी तपासणी सूची

भारत निवडणूक आयोग
Election Commission of India
निर्वाचन सदन, अशोका रोड,
नवी दिल्ली ११० ००१

मतदान दिवसाच्या शेवटच्या
७२ तासांसाठी तपासणी सूची

भारत निवडणूक आयोग

Election Commission of India

निर्वाचन सदन, अशोका रोड,

नवी दिल्ली ११० ००१

(शा.म.मु.) वाय २५३१ (५३०—२-२०२४)

शेवटचे ७२ तास (पी - ३)

अनु. क्रमांक	तपशील	महत्त्वाची कार्ये
१	मतदान कर्मचाऱ्यांचे व्यवस्थापन	• दुर्गम भागातील मतदान कर्मचाऱ्यांचे तिसरे यादृच्छिकीकरण. • निवडणूक घेण्यासाठी मतदान संचलन पथके स्थापन झाल्यानंतर लगेचच प्रमाणपत्र सादर करणे. • सर्व मतदान केंद्रावर आश्वासित किमान सुविधांची सुनिश्चिती करणे. • मतदान कर्मचाऱ्यांच्या कल्याणाची सर्व व्यवस्था, मतदान केंद्रावर राहण्याची व जेवणाची, व्यवस्था सुनिश्चित करणे. • मतदान केंद्रावर/ठिकाणी वैद्यकीय सुविधा. • मतदान कर्मचारी व इतर निवडणूक यंत्रणा यांच्या वाहतुकीची व्यवस्था.
२	मतदानाच्या स्थळावरील विविध नागरी (दलेतर) उपाय योजना.	• अतिसंवेदनशील मतदान केंद्रांत कमीतकमी एक किंवा अधिक दलेतर उपाययोजनांचा समावेश करण्यात येईलः सूक्ष्म निरीक्षक, व्हिडीओ कॅमेरा, वेबप्रसारण (वेबकास्ट) आणि सी सी टी व्ही. • मतदानाच्या दोन दिवस अगोदर, क्षेत्र अधिकारी आणि मतदान केंद्रस्तरीय अधिकारी यांना वेबकास्टिंगचे प्रशिक्षण देणे आणि वेबकास्टिंग आणि थेट तपासणी यांच्या पर्यवेक्षणात त्यांना सहभागी करून घेणे. • वेबकास्टिंगच्या समस्या निवारणासाठी गटाची स्थापना करणे. • छायांकित क्षेत्रे व्यवस्था, दळणवळण पायाभूत सुविधा आणि पर्यायी व्यवस्था इत्यादीचे आगाऊ नियोजन करणे.
३	कायदा व सुव्यवस्था सुरक्षा व्यवस्था.	• जिल्हा स्तरावर, जिल्हा निवडणूक अधिकारी, मतदान समाप्ती अतिसंवेदनशील अशा ७२ तासांसाठी, कायदा व सुव्यवस्था परिस्थिती हाताळण्यासाठी पोलीस महानिरीक्षक व खर्च निरीक्षक यांच्या उपस्थितीत आयुक्त/पोलीस आधीक्षक वरिष्ठ पोलीस अधिकारी, यांच्या सोबत एक विशेष बैठक घेईल.
४	धनशक्तीच्या गैरवापरास आळा घालण्यासाठी विशेष प्रयत्न.	• आंतरराज्यीय व आंतरराष्ट्रीय सीमेवर व तपासणी करणे व तपासणी नाके स्थापन करणे. • मतदानरांना प्रलोभन देण्याच्या सर्व प्रकारांचा माग काढणे आणि कोणत्याही गैरप्रकारांवर लक्ष ठेवणे.
५	इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र (इव्हीएम) व व्ही व्ही पॅट यांचे व्यवस्थापन.	• भारत इलेक्ट्रॉनिक्स लिमिटेड (बी इ एल) /इलेक्ट्रॉनिक कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड (इ सी आय एल) यांची नियुक्ती योजना. • मतदान केंद्र, मध्यवर्ती सुरक्षा कक्ष, मतदान सुरक्षा कक्ष, राखीव आणि दुरुस्त सुरक्षा कक्ष, इत्यादी ठिकाणावर इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र, व्ही व्ही पॅट यांची वाहतूक साठवण व सुरक्षा. • इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र आणि व्ही व्ही पॅट वाहून नेणाऱ्या सर्व वाहनांचा मागोवा घेणारी व्यवस्था.

६	खर्च संनियंत्रण व्यवस्था.	• सर्व निवडणूक खर्च संनियंत्रण पथकांना संवेदनशील करणे. • भरारी पथक, स्थैतिक संनिरीक्षण पथक पुरेशा पोलीस/सुरक्षा रक्षकांअभावी बरखास्त करू नयेत. • पी-३ या दिवशी व तेव्हापासून स्थैतिक संनियंत्रण पथके (एस एस टी) पोलीस ठाणे/ चौकीनिहाय वाढविता येतील.
७	खर्च संनियंत्रणासाठी विशेष लक्ष देण्याची क्षेत्रे.	• स्वयं सहायता गट (एस एच जी) आणि अशासकीय संघटना (एन जी ओ) यांसाठी निधींचे संवितरण. • विवाह/ सामूहिक सभागृह, इत्यादींमध्ये भेटवस्तुंचे वितरण/मोफत जेवण देणे, इत्यादी. • सामूहिक स्वयंपाकघर/लंगरचे आयोजन. • अतिथीगृह आणि धर्मशाळांमधील मेळाव्यांवर लक्ष ठेवणे. • सरकारी योजनेअंतर्गत कोणतेही वेतन व इतर लाभ सांवितरित केले जात नाहीत.
८	मतदारांचे प्रबोधन	• मतदारांच्या प्रबोधन विषयक व जनजागृतीसाठी खालील बाबींवर लक्ष केंद्रित करणे,— • मतदानांचे दिनांक. • मतदान सुरू होण्याची व संपण्याची वेळ. • मतदान केंद्राची ठिकाणे • ओळखीचा वैध पुरावा असणाऱ्या कागदपत्रांची यादी. • नैतिक आणि माहितीपूर्ण मतदान • मतदान केंद्रांवर सुव्यवस्थित आणि शांततेने चालविणे आवश्यक आहे. • मतदानाच्या दिवशी होणारे गुन्हे/गैरप्रकार • इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र/व्हीव्हीपॅट याबाबत जनजागृतीसाठी डिजीटल मतदार संपर्क (आउटरिच) कार्यक्रम. • सीव्हीजिल ॲप, राष्ट्रीय तक्रार निवारण मुख्य संकेतस्थळ (पोर्टेल), सक्षम ॲप, मतदार सहायता उपयोजक, उमेदवार जाणून घेणे, निकालाचे मुख्य संकेतस्थळ इत्यादी.

शेवटचे ४८ तास (पी-२)

अनु. क्रमांक	तपशील	अंतिम ४८ तास (पी-२) महत्त्वाची कार्ये
१.	कर्मचारीवर्ग आणि साहित्य यांचे व्यवस्थापन.	• मतदान कर्मचाऱ्यांचे तिसरे यादृच्छिकीकरण. • निवडणुकीसाठी मतदान संचलन पथके तयार झाल्यानंतर, लगेचच प्रमाणपत्र सादर करणे. • मतदानाच्या दिवसासाठी मनुष्यबळ, साहित्य व वाहणे याची उपलब्धता. • वितरण केंद्राची व्यवस्था पूर्ण करणे. • मतदान कर्मचाऱ्यांना घेऊन जाण्याची व सोडण्याची व्यवस्था
२.	कायदा व सुव्यवस्था.	• फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ (सी. आर. पी.सी) याच्या कलम १४४ अन्वये आदेश जारी करणे.
३.	इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र (इ. व्ही.एम) व व्ही व्ही पॅट	• मध्यवर्ती सुरक्षा कक्षामध्ये व्यवस्था करणे. • पी-३ कालावधीत मतदान संचलन पथकांचे संनियत्रण.
४.	खर्चाचे सनियंत्रण.	• विनापरवाना परिवास्तूंमध्ये मद्यसाठा करण्यावर कायद्यात वापरलेल्या सर्व निर्बंधाची कडक अंमलबजावणी करण्यात येईल. • लोकप्रतिनिधित्व अधिनियम, १९५१ च्या कलम १३५ ग अन्वये दारुबंदी दिवसाची घोषणा करणे.
५.	आदर्श आचार संहिता	• ध्वनीक्षेपक यंत्राच्या वापरास बंदी. • प्रचाराचा कालावधी संपल्या नंतर मतदारसंघात राजकीय पदाधिकाऱ्यांच्या उपस्थितीवर बंदी.
६.	प्रसारमाध्यम प्रकरण.	• कलम १२६, जनमत आणि मतदानोत्तर जनमत. • प्रसारमाध्यम व्यक्तीला प्राधिकार पत्र देण्याचे काम पूर्ण करणे. • गुन्हेगारी पार्श्वभूमीचे प्रकाशन
अनु. क्रमांक	**तपशील**	**अंतिम २४ तास (पी-१) महत्त्वाची कार्ये**
१.	कर्मचारीवर्ग आणि साहीत्य व्यवस्थापन	• तिसऱ्या यादृच्छिकनिहित मतदान संचलन पथकांचे मोहरबंद लिफाफा उघडणे. • व्हिडीओग्राफी अंतर्गत उमेदवार /त्यांच्या प्रतिनिधींच्या उपस्थितीत इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र सुरक्षा कक्षाचे उद्‌घाटन करणे व ते बंद करणे. • यथायोग्य सुरक्षेत/संरक्षणांअंतर्गत मतदान पक्ष आणि साहित्य जागच्या जागी ठवणे. • टपाली मतपत्रिकांसाठी सुविधा केंद्र. • वितरण केंद्राच्या मागणीवरून प्रशिक्षण • मतदान संचलन पथके रवाना होऊन ते मतदान केंद्रांवर पोहचेपर्यंतचे त्यांचे संनियत्रण करणे. • नियंत्रण कक्षाचे २४×७ तास कामकाज.

२.	तक्रार/निवारण व्यवस्था.	• गट/तहसील स्तरावर तक्रार हाताळण्याची व्यवस्था. • मतदान प्रतिनिधीच्या तक्रारीवर तातडीने चौकशी. • तक्रारीचा वेळेवर निपटारा करणे. • ०३ नियंत्रण कक्षांची उभारणी : संपर्क नियंत्रण कक्ष,माध्यम संनियंत्रण कक्ष आणि वेबप्रसारण (बेवकास्टींग) नियंत्रण कक्ष.
अनु. क्रमांक	**तपशील**	**मतदान दिवस (पी-०) महत्वाची कार्ये.**
१.	मतदान केंद्र आणि कर्मचारी वर्गाची व्यवस्था	• योजनेनुसार मतदान केंद्रावर सुरक्षा रक्षकांसह सर्व मतदान कर्मचाऱ्याची उपलब्धता. • अभिरुप मतदानाच्या आयोजनाचे संनियंत्रण करणे. • मतदान वेळेवर सुरू करणे. • बंद पडलेले इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र (इ व्ही एम) आणि व्हीव्हीपॅट वेळेत बदलणे. • मतदान समाप्तीचे संनियंत्रण करणे. • क्षेत्र अधिकाऱ्याची हालचाल.
२.	मतदान दिवसाचा अहवाल देणे.	• मतदान पक्षाचे आगमन आणि कामास सुरूवात याची माहिती देणे. • विधानसभा मतदारसंघाच्या सर्व मतदान केंद्रावर अभिरूप मतदान घेण्यासंबंधातील माहिती कळविण्यात येईल. • मतदान सुरू करण्यासंबंधातील माहिती. • मतदानाच्या दिवशी सकाळी ९ वा., सकाळी ११वा., दुपारी १वा., दुपारी ३ वा. आणि सायंकाळी ५ वाजेपर्यंत मतदानाच्या टक्केवारीची माहिती. • मतदानाच्या दिवशी सकाळी ९ वाजता, सकाळी ११वा., दुपारी १वा., दुपारी ३वा. आणि सायंकाळी ५ वाजता इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र आणि व्हीव्हीपॅट बदलण्यासंदर्भातील माहिती. • मतदानादरम्यान, मतदान केंद्राध्यक्ष आणि इतर कर्मचारी मतदान केंद्रामध्ये आपला भ्रमनध्वनी (सायलंट) नीरव स्थितीत ठेवतील. गरज भासली तरच ते मतदान केंद्राबाहेर जाऊन बोलू शकतील. • मतदानाच्या दिवशी संध्याकाळी ७ वाजता मतदान छायाचित्र ओळखपत्र संबंधातील माहिती.
३.	आदर्श आचार संहिता-सर्वसाधारण निर्बंध.	• उमेदवार, मतदान प्रतिनिधी आणि उमेदवाराचे कार्यकर्ते/पक्ष कार्यकर्ते यांच्यासाठी प्रत्येकी एका वाहनाचा वापर. • जिल्हा निवडणूक अधिकाऱ्याने दिलेले परवाने, वाहनाच्या समोरच्या काचेवर (विंड स्क्रिन) लावावेत. • या वाहनांद्वारे मतदारांची वाहतूक-लोक-प्रतिनिधित्व अधिनियम, १९५१ च्या कलम १३३ अन्वये भ्रष्टाआचरण आणि कलम १२३(५) नुसार दंडात्मक कारवाई. • मतदान केंद्राच्या १०० मीटरच्या आतमध्ये कर्तव्यावर असलेल्या अधिकाऱ्यांव्यतिरिक्त सेलफोन बिनतारी (कॉडलेस) दूरध्वनी, इत्यादी नेण्यास परवानगी असणार नाही. • मतदान पावती (स्लीप) ही उमेदवाराचे नाव/पक्षाचे चिन्ह/नसलेली साधी सफेद रंगाची स्लीप असावी. • मतदान केंद्रापासून १०० मीटरच्या आतमध्ये प्रचाराशी संबंधित भितीपत्रक किंवा निशाण लावू नये. • मतदान केंद्राच्या १०० मीटरच्या आतमध्ये ध्वनीक्षेपक यंत्र (लाऊडस्पीकर), मेगा फोन, व गैरशिस्त वर्तन इत्यादींवर बंदी घालणे.

४	संकलन केंद्र	• संकलन केंद्राची यथायोग्य व्यवस्था करणे. • इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र/व्हीव्हीपॅट आणि निवडणूक पेपर यांसाठी वेगळे काउंटर असणे. • संकलन केंद्रावर यथायोग्य सुरक्षा ठेवणे.
५.	इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र/व्ही व्ही पॅट आणि निवडणूक पेपर यांची साठवण.	• मतदान निहित इव्हीएम सुरक्षा कक्षात मतदान निहित इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र आणि व्हीव्हीपॅट यांच्या साठवणुकीची यथायोग्य सुनिश्चिती करणे. • अकार्यकारी आणि राखीव इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र आणि व्हीव्हीपॅट, विहित केलेल्या सुरक्षेसह मतदान निहित इलेकट्रॉनिक मतदान यंत्राच्या सान्निध्यात नसलेल्या वेगळ्या सुरक्षा कक्षात ठेवावेत. • मतदान झालेल्या इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र सुरक्षा कक्षाच्या सुरक्षेसाठी पुरेशा केंद्रीय सशस्त्र पोलीस दलाच्या सुरक्षेची सुनिश्चिती करणे.

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई

भारत निवडणूक आयोग

निर्वाचन सदन, अशोका रोड,

नवी दिल्ली ११० ००१